

EDİRNE- LALAPAŞA'DAKİ OSMANLI DÖNEMİ ESERLERİ

Mustafa Özer*

ÖZET

Edirne'nin kuzeyinde yer alan Lalapaşa'nın tarihi, Tunç ve Demir çağlarına kadar gitmektedir. Burada bulunan menhir ve dolmen gibi kalıntılar, bölgenin Osmanlı öncesi tarihi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. M. 1361'de Osmanlı topraklarına katıldığı kabul edilen Lalapaşa ve çevresinin, bu dönemi hakkında yeteri kadar bilgiye sahip değiliz. Arşiv ve sahada yapılacak araştırmaların bu eksikliği gidereceği kanaatindeyiz. Biz bu çalışmada, Lalapaşa ilçe merkezindeki kilise-cami ve hamam kalıntısı ile Sarıdanışment Köyü'ndeki camiyi genel olarak ele almayı amaçladık. Hiçbir çalışmada yer verilmeyen bu eserler, ilk defa tarafımızdan ele alınmışlardır.

Anahtar kelimeler: *Lalapaşa, Osmanlı mimarisi, kilise, cami, hamam*

THE OTTOMAN MONUMENTS IN LALAPASA- EDİRNE

SUMMARY

The historic background of the Lalapasa Town which is located north of the Edirne goes back by Bronze and Iron Age. Early archaeological remains as menhirs and dolmens indicate that the early settlements of city before Ottoman dynasty. At the other hand current knowledge's not enough to illuminate Lalapasa history at that time. So I believe that the archive and survey researches hold an important role for this town captured by Ottoman in 1361 AD.

Main objective of this project is work on the church-mosque building and Ottoman Bath in town centre and also another mosque in Sarıdanışment Village. All these buildings are crucial doubtlessly since none of them published before and this is the first study carried out by me.

Key words: *Lalapaşa, Ottoman architecture, church, mosque, bath*

* Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Edirne.

1. Giriş:

Edirne'nin kuzeyinde yer alan Lalapaşa ilçesi, Edirne kent merkezine 27 km. uzaklıkta olup, 28 köye sahiptir. İlçenin tarihinin Tunç ve Demir çağlarına kadar gittiği, ilçe sınırları içerisinde bulunan çok sayıdaki menhir ve dolmenden anlaşılmaktadır. Lalapaşa'nın Osmanlı öncesi tarihi hakkında, bölgede yapılan kazı ve araştırmalarla önemli ve oldukça fazla bilgi edinilmiştir. Bölgede bulunan menhir ve dolmenler hakkında yapılan araştırmalar, buradaki ilk yerleşme yerinin Çardakaltı olduğunu göstermektedir. M. 1361 yılında ünlü Osmanlı komutanı Lala Şahin Paşa tarafından ülke sınırlarına katıldığı düşünülen Lalapaşa'nın Osmanlı dönemi tarihi hakkında yeterince bilgiye sahip değiliz. Arşivlerde ve sahada yapılacak araştırmalarla, ilçenin tarihinin aydınlatılacağı kanısındayız. Lalapaşa ve çevresinin, bölgenin fatihi Lala Paşa'ya has olarak verildiği ve ilçenin, Balkan Savaşı'na kadar merkezi Hacı Danişment köyü olan Çöke bucağına bağlı küçük bir köy olduğu bilinmektedir. Halk arasında Paşaköy olara da bilinen Lalapaşa, 1954 yılına Edirne'ye bağlı bir ilçe olarak idari hüviyetini kazanmıştır.

Lalapaşa ve çevresinde Osmanlı öncesi dönemlere ait menhir ve dolmenler dışında, Sinanköy'de kale, kilise (şapel), su yolları ve su kemerleri bulunmaktadır. Su yolları ve kemerlerin, Osmanlı döneminde yapıldığı veya ilavelerle kullanıldığı bilinmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Osmanlı Dönemi'nde küçük bir köy olarak karşımıza çıkan Lalapaşa ilçe merkezinde, bu dönemden günümüze ulaşan kültür varlıklarının sayısı sadece ikidir. Daha fazla olması gerektiğini düşündüğümüz bu eserlerden bugüne ulaşanlardan birincisi; Edirne'den ilçe merkezine girişte, hemen solda yer alan **hamam** kalıntısı, diğeri ise kilise olarak yapılan ve daha sonra camiye dönüştürülen ilçe merkezindeki **kilise- camidir**. Ayrıca, ilçeye bağlı **Sarıdanışment Köyü**'nde, sadece minaresi sağlam ve orijinal olarak günümüze ulaşmış bir **cami** daha bulunmaktadır¹. Gerek Trakya ve gerekse Edirne'deki kültür varlıkları ile ilgili araştırma ve yayınlarda hiç yer verilmeyen her üç yapı, ilk defa tarafımızdan incelenmektedir. İleride yapmayı planladığımız Lalapaşa ve çevresindeki Osmanlı Dönemi eserlerine yönelik araştırmalarımıza bir ön hazırlık niteliğindeki bu çalışmamızda, ilçe merkezindeki hamam kalıntısı ile kilise- cami ve Sarıdanışment Köyü'ndeki cami hakkında genel bilgiler vermeyi amaçladık.

¹ Bu çalışma, Edirne ve çevresi (ilçe ve köyleri)ndeki Osmanlı Dönemi mimarlık eserlerini tespit ve incelemeye yönelik olarak sürdürdüğümüz araştırmaların bir parçası olup; Lalapaşa ve çevresinde şu an için saptadığımız eserleri kapsamaktadır.

2. Lalapaşa ve çevresindeki eserler:

a. Hamam Kalıntısı:

Lalapaşa ilçe merkezine Edirne'den girişte, asfalt yolun hemen solunda, tarla içerisinde yer alan hamam kalıntısı, oldukça küçük bir kitle halinde durmaktadır (Fot. 1- 3). Çevresinde başka yapıların da olduğunu düşündüğümüz hamam, doğu- batı doğrultusunda uzanmaktadır. Tek hamam şeklinde ve oldukça küçük boyutlu olarak inşa edildiğini düşündüğümüz yapıdan günümüze sadece, sıcaklık ile ılıklik (?) bölümlerinin duvarlarından parçalar ulaşmıştır. Beden duvarlarında kaba yonu taş ve tuğlanın horasan harcı ile almaşık teknikte, kemerlerinde ise sadece tuğlanın inşa malzemesi olarak kullanıldığı hamamın plan, mimari ve süsleme özelliklerini belirleyecek nitelikte veriye sahip değiliz. Günümüze ulaşan ve sıcaklık bölümüne ait olduğunu düşündüğümüz kalıntılardan, bu bölümün üzerinin Türk üçgenleriyle geçilen kubbelerle örtülü olduğunu anlıyoruz. Orijinalde bütün duvar yüzeylerinin sıvalı olduğu mevcut izlerden anlaşılan hamamın duvar örgüsünde ve kemerlerde kullanılan tuğlalar, Erken Osmanlı Dönemi (XIV:- XV. yy.)'nde yaygın olarak kullanılan kare veya kareye yakın, 28x28x4 cm. ölçülerindedir. Ayrıca, almaşık duvar örgüsü de, yine belirttiğimiz dönemin bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevresinde yapılacak kazı ve araştırmalarla plan ve mimari özelliklerinin yanı sıra yakınında olması muhtemel diğer yapıların da belirlenebileceğini düşündüğümüz hamamın, kim tarafından, ne zaman yaptırıldığı konusunda her hangi bir belge ve bilgiye şimdilik sahip değiliz. Ancak, gerek Lalapaşa'nın fethedildiği tarih ve gerekse yapımında kullanılan tuğlaların boyutları ile uygulanan almaşık örgü sistemi, hamamın XIV. yüzyıl sonu ile XV. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Hamamın tarihlendirilmesi, plan, mimari ve süsleme özellikleri hakkında kesin ve doğru bir yargıya varabilmek için, arşivlerde ve sahada yapılacak kazı- araştırmalar gerekmektedir.

b. Kilise- Cami:

Lalapaşa ilçe merkezinde, Belediye hizmet binasına ulaşmadan hemen sağda yer alan ve Merkez Camisi olarak bilinen yapı, büyük ölçüde sağlam olup, 2004 yılına kadar cami olarak hizmet vermekteydi. XIX. yüzyıl sonları- XX. yüzyıl başlarında, Ortodoks Bulgarlar için inşa edildiğini düşündüğümüz kilisenin, 1923 yılındaki mübadele sonrasında camiye çevrildiğini tahmin ediyoruz. Bu dönüşüm sırasında; kilisenin beden duvarlarındaki

pencerelerden bazıları kapatılmış, apsis kaldırılarak mihrap ve minber ile mahfil eklenmiş, giriş bölümünün güney kısmı kapatılarak görevli odası haline getirilmiş ve minare eklenmiştir (Fot. 4- 13).

Doğu- batı doğrultusunda uzanan kilise- cami kare planlı harim mekanına sahip olup, buna batı yandan bitişik dikdörtgen planlı bir son cemaat yeri vardır(şekil 1). İnşa malzemesi olarak harim mekanının beden duvarlarında ve giriş bölümündeki ayaklarda, bölgeden temin edilen volkanik tüf taşı düzgün kesme olarak, giriş ünitesinde ve kemerlerde ise tuğla kullanılmıştır. Yaklaşık olarak 14 x 14 m. ölçülerindeki ibadet mekanına batı cepheden bitişik giriş bölümü, iki katlı olarak düzenlenmiştir.

Dıştan kiremit kaplı kırma çatı, içten ise düz ahşap tavanla örtülü olan eserin düzgün kesme taşlarla örülen kuzey cephesinde, yan yana sıralanan ve içeriden dışarıya doğru daralan iki mazgal pencere açıklığı bulunmaktadır. Tuğlayla örülmüş basık kemerli ve düzgün kesme taş söveli pencereler, kilisenin camiye çevrildiği 1920’li yıllarda kaba yonu taşla kapatılmıştır. Üç sıra testere dişi formundaki tuğla kirpi saçakla sonlanan cephenin, giriş bölümü ile bittiği yerde bulunan ve düşey olarak cephe yüksekliğince uzanan bir silme, ibadet mekanının sınırını vurgulamaktadır.

Kilise- caminin doğu cephesi ortasında, yarım daire planlı ve yuvarlak kemerli olduğu izlerinden anlaşılan apsisin, yapının camiye dönüştürülmesi sırasında kaldırıldığı ve saman karışımı kerpiç duvarla örülerek kapatıldığı anlaşılmaktadır. Örülen apsis kemerinin ortasına, basık kemeri tuğla örgülü ve diğer cephedekilerden daha küçük bir mazgal pencere açılmıştır. Pencere dıştan demir bir korkulukla (?) kapatılmıştır. Diğer cepheler gibi düzgün kesme taş ile örülen bu cephe de, üç sıra tuğla ile oluşturulmuş testere dişi formu kirpi saçakla sonlanmaktadır.

Kilise- caminin güney cephesi, gerek düzeni ve gerekse yapım malzemesi bakımından kuzey cephe ile aynı özelliklere sahiptir. Yalnız bu cephedeki pencereler orijinal haliyle, açık durumdadır. Ayrıca cephenin batısında, büyük bir olasılıkla kilise görevlilerinin kullandığı ve camiye dönüştürülürken kapatılan bir kapıya ait izler vardır.

Kilise- caminin batı cephesinde, ibadet mekanına göre daha dar, üç bölümlü ve iki katlı olarak düzenlenmiş, tuğla ile inşa edilmiş ve tamamen sıvalı giriş mekanı bulunmaktadır. Kare planlı ve düzgün kesme taşlarla örülmüş dört ayağa, yine kare- küp başlıklar aracılığıyla oturan basık kemerlerden oluşan giriş mekanı orijinalde kuzey, güney ve batı yönden açıktı. Ancak camiye dönüştürme sırasında, giriş mekanının kuzey kemeri örülerek kapatılmıştır. Ayrıca yine bu dönüşüm sırasında, giriş mekanının güneydeki ilk bölümünün güneye ve

batıya açılan kemerleri örülerek küçük bir oda haline getirilmiştir. Giriş mekanına bir kapı, batıya ise bir pencere ile açılan bu odanın duvar örgüsünde, saman karışımı kerpiç kullanılmıştır. Giriş mekanının alt katı düz ahşap tavanla örtülüdür. Mekanın birinci katı ile ikinci katını yarım daire profilli bir silme belirginleştirmektedir. Kuzey ve güney yandan sağır olan giriş mekanının üst katının batı cephesinde yan yana sıralanmış; basık kemerli ve tuğla ile yapılmış iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Doğu cephedeki ile aynı boyutlarda olan bu pencerelerin ortasında, form ve malzeme bakımından pencerelerle aynı özelliklere sahip sağır bir pencere yer almaktadır. Orijinalde de kapalı olduğunu düşündüğümüz bu pencerenin, ikon veya başka resimler konulması amacıyla bu şekilde yapıldığını düşünüyoruz. Diğer cepheler gibi, giriş bölümünün de bulunduğu batı cephe de, üç sıra tuğladan oluşmuş testere dişi formu kirpi saçakla sonlanmaktadır.

Zemini yükseltılarak fayans kaplanan kilisenin giriş mekanının doğu duvarı ortasındaki yuvarlak kemerli kapı açıklığıyla ibadet mekanına- harime girilmektedir. Zemini ahşap kaplı ve iç duvar yüzeyleri tamamen sıvalı ve boyalı olan harim mekanı, ahşaptan yapılmış düz bir tavanla örtülüdür. Tavanın ortasında oluşturulmuş eşkenar dörtgen formu pano içerisinde yıldız motifi bulunmaktadır. Harime girildiğinde, girişin hemen kuzeyindeki bir merdivenle çıkılan ve kare kesitli dört ahşap direk taşıyan, harim genişliğince uzanan 1.30 m. eninde ahşap bir mahfil vardır. Mazgal pencerelerle aydınlatılan harim mekanının güney duvarındaki iki pencere arasına gelecek şekilde ahşap bir minber, doğu ve güney duvarlarının birleştiği yere de fayans kaplı minber eklenmiştir. Minberin hemen yanında ise ahşap vaaz kürsüsü yer almaktadır.

Camiye dönüştürülme sırasında eklenen ve yapının batı cephesinin kuzey yanına bitişik olarak inşa edilen minare, düzgün kesme taşlarla inşa edilmiş olup, tamamen sıvalı ve badanalıdır. Kare planlı kaidesinin her bir yüzeyi, oldukça yüzeysel birer yuvarlak kemerle hareketlendirilmiştir. Prizmatik üçgen formu pabuç kısmından sonra gelen yarım daire kesitli ve tuğla bir bilezikten sonra gelen gövde dairesel formudur. Yine bir tuğla bilezikle sonlanan gövdeden sonra gelen şerefenin korkuluğu ajur tekniğiyle oluşturulmuş geometrik süslemelere sahip korkuluğa sahiptir. Şerife altında, üç sıra silme ile oluşturulan iki kuşakta, birer sıra tuğla ile oluşturulmuş testere dişi formunda düzenlemeler vardır. Bunun hemen altında ise, yine tuğla ile oluşturulmuş ve zik zak kompozisyonunu hatırlatan yüzeysel bir düzenleme söz konusudur. Minare, dairesel formu petek, külah ve alemle sonlanmaktadır.

Süsleme bakımından oldukça sade bir görünüm arzeden yapının, 1920'li yıllara kadar bölgede yaşamış olan Ortodoks Bulgarlar için XIX. yüzyıl sonu- XX. yüzyıl başlarında inşa

edilmiş bir kilise olduğunu yukarıda belirtmiştik. Belirtilen tarihlerden sonra camiye çevrilen kilisenin, bu dönüşüm sırasında bazı değişikliklere uğradığı anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak da, yukarıda belirttiğimiz değişiklik ve ilaveler dışında, çatısının onarıldığını, iç tavan kaplamasının yenilendiğini söyleyebiliriz. Oldukça kısa süre kilise olarak kullanıldığı ve daha sonra camiye dönüştürüldüğü anlaşılan ve günümüzde kullanılmayan eser, küçük çaplı bir onarımla uzun yıllar ayakta kalacak durumdadır. İncelediğimiz kilise- camiye, plan ve mimari açıdan benzerlik gösteren Lalapaşa- Sarayakpınar Köyü'ndeki Kilise de büyük bir olasılıkla aynı dönemde inşa edilmiş olup, halihazırda köy İlköğretim okulu'nun deposu olarak kullanılmaktadır.

c. Sarıdanışment Köyü Camisi:

Lalapaşa'nın kuzeydoğusunda yer alan Sarıdanışment Köyü'nde, sınırları yaklaşık 2m. yüksekliğinde bir duvarla sınırlanmış avlu içerisinde bir cami bulunmaktadır. Avlusunda, bazıları kırılmış ve genellikle 18.- 19. yüzyıllara ait mezar taşları bulunan caminin sadece minaresi orijinal olarak günümüze ulaşmıştır (fot.14- 16). Şimdiki halde, kare planlı ve üzeri kırma çatı ile örtülü bir harim ile bunun kuzeybatı köşesine bitişik minareden oluşan betonarme cami, 1975- 1976 yıllarında inşa edilmiştir. Kaynak ve yayınlarda hakkında şimdilik hiçbir bilgi bulamadığımız caminin, bir önceki halinin de benzer şekilde olduğu öğrenilmiştir². 1975 yılından önceki caminin kare planı ve kırma çatılı olduğu, yapımında düzgün kesme ve kaba yonu taşın kullanıldığı bilinmektedir. Belirttiğimiz tarihte köylülere yıkılan caminin yerine, yine aynı ölçülerde şimdiki caminin inşa edildiği anlaşılmaktadır. Ancak, caminin ilk yapıldığında nasıl bir plan ve mimari özelliğe sahip olduğu konusunda elimizde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Caminin kuzeybatı köşesinde bulunan ve düzgün kesme küfeki taş ile inşa edilen minare, caminin ilk yapıldığı dönemden kalmış olmalıdır (fot. 17). Kaidesinin yarıya yakın bir kısmı toprak altında kalan minareye, kuzey cephesindeki düz lentolu bir kapı ile girilmektedir. Poligon bir kaide üzerinde yükselen minarenin prizmatik üçgenlerle pahlandırılmış pabuç kısmında, kabartma olarak yapılmış eşkenar dörtgen, mukarnas, palmet vb. geometrik ve bitkisel süslemeler bulunmaktadır (fot. 18-19). Burmalı taş bir bilezik ile

² Cami ve içinde bulunduğu köy ile ilgili olarak, kaynak ve yayınlarda yaptığımız ilk araştırmalarda herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Yerinde yaptığımız incelemeler sırasında, köyün yaşlıları ile yaptığımız görüşmelerde; 1975- 76 yıllarında yapılan şimdiki betonarme caminin bir önceki durumu hakkında sözlü bazı bilgiler elde edilebilmiştir.

geçilen gövde, üstten ve alttan dairesel olarak birleşen düşey karakterli ve yarım daire profilli silmelerle hareketlendirilmiştir. Silmelerin içbükey yüzeyleri ise sade tutulmuştur. Yarım daire kesitli taş bir bilezikle sonlanan gövdeden sonra gelen şerefenin korkuluğu orijinal değildir. Şerefe altı, orijinalde dört sıra mukarnasla dolgulu iken, zamanla bunlardan alttan iki sırası dökülmüştür. Gövdeye göre daha dar olan petek kısmı form olarak gövde ile aynı karakterdedir. Orijinal olmayan bir külahla sonlanan minare, 2005 yılında Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce onarılmıştır. Bu onarımlar sırasında: Minarenin bütün taşlarının yüzeyleri temizlenmiş; şerefe korkuluğunun betonarme olan ve büyük bir ihtimalle şimdiki caminin yapıldığı 1975-76 yıllarına ait levhaları taş ile değiştirilmiş; yine 1975- 76 yıllarında yapıldığını düşündüğümüz peteğin şaplı betonarme kaplaması sökülerek yerine kurşun kaplanmış; minaredeki çimento olan bütün derzler sökülerek yenilenmiştir (fot. 20- 21)³.

Orijinal olarak günümüze ulaştığını düşündüğümüz minare bize, caminin ilk olarak ne zaman inşa edilmiş olabileceği konusunda ip uçları vermektedir. Minare form, süsleme ve malzeme açılarından incelendiğinde; Osmanlı Mimarisi'nin özellikle XVI. yüzyılda inşa edilmiş örnekleriyle büyük benzerlikler gösterdiği anlaşılmaktadır. Benzer örnekler arasında; İstanbul Bali Paşa Camisi (M. 1546)⁴, İstanbul Şehzade Camisi (M. 1548)⁵, Edirne Selimiye Camisi (M. 1574- 75)⁶ belirtilebilir. Bu durum, minare ile aynı zamanda yapıldığını düşündüğümüz caminin, XVI.yüzyılda yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Yaptığımız araştırmalarda, Sarıdanışment Köyü ve içinde bulunan cami hakkında şimdilik bir bilgi bulamadık. Caminin banisi, ne zaman yaptırıldığı, ilk yapıldığındaki plan-mimari özellikleri, geçirdiği onarımlar ve ne zaman yıkıldığı, açıklığa kavuşturulması gereken sorunlar olarak durmaktadır. Umudumuz, bundan sonraki aşamada, arşivlerde ve sahada yapılacak kazı ve araştırmalarla bu bilinmezliklerin giderilmesidir.

Sonuç:

İnşa malzemesi ve tekniği incelendiğinde, Erken Osmanlı Mimarisi'nin karakterini yansıttığı anlaşılan Lalapaşa ilçe merkezindeki **hamam kalıntısının**; plan, mimari ve süsleme

³ Tescilsiz ve köy tüzel kişiliğinin sorumluluğunda olan eserin minaresinin onarımı, 2005 yılında, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce yaptırılmıştır. Minarenin onarımına ilişkin bilgiler, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi'ndeki genel evrak dosyasından sağlanmıştır.

⁴ Ülgen, 1996: 57- 63.

⁵ Ülgen, 1996: 72- 80.

⁶ Ülgen, 1996: 147- 158.

özellikleri ile çevresinde başka bir yapı (bir külliye'nin parçası) olup- olmadığının sağlıklı bir şekilde belirlenebilmesi için, bölgede kazı ve araştırmalar yapılması gerekmektedir.

Sarıdanışment Köyü Camisi'ne ait ve günümüze sağlam olarak ulaşmış minare; form, malzeme- teknik ve süsleme bakımlarından incelendiğinde, Klasik Devir Osmanlı minarelerinin özelliklerini yansıttığı anlaşılmaktadır. Minarenin ait olduğu caminin orijinal haliyle günümüze ulaşmamış olması nedeniyle; plan, mimari, malzeme- teknik, süsleme, inşa tarihi, vd. konularda kesin bir yargıya ulaşmak mümkün değildir. Ancak minare, form, süsleme ve kütle bakımından dikkate alındığında; Sarıdanışment Köyü'nün XVI. yüzyılda önemli bir yerleşim birimi, caminin de oldukça anıtsal boyutta olduğu düşünülebilir. Şimdiki halde, caminin asli durumu hakkında hiçbir bilgiye sahip değiliz.

Arşivlerde yapılacak araştırmalarla, bu araştırmada ele aldığımız her üç yapı (hamam kalıntısı, kilise- cami ve Sarıdanışment Köyü Camisi)'nin inşa tarihi, banisi, mimarı, geçirdiği onarımlar, ve neden harap oldukları gibi bilinmezliklerin açıklığa kavuşacağı inancındayız.

Lalapaşa'daki diğer kültür varlıkları gibi, incelediğimiz ilçe merkezindeki hamam ve kilise- cami ile Sarıdanışment Köyü'ndeki caminin, bilinmeyen yönlerinin araştırılarak açıklığa kavuşturulması ve birer kültür mirası olarak korunarak- yaşatılarak gelecek kuşaklara aktarılması en büyük dileğimizdir.

Lalapaşa ve çevresinin önemli Osmanlı Dönemi yerleşmelerinden olması nedeniyle, bu coğrafyada çok sayıda mimarlık eserinin inşa edilmiş olması gerektiğini düşünüyoruz. Arşiv ve sahada yapılacak eşgüdümlü çalışmalarla, bölgedeki Osmanlı Dönemi kültür mirasının sağlıklı bir envanterinin çıkarılmasının büyük önem arzettiği de bilinmektedir.

KAYNAKÇA:

- Ülgen, Aygün (1996). *Klasik Devir Minareleri, Osmanlı Cami Planında Minarenin Konumu*, İstanbul, Alfa Yayınları.

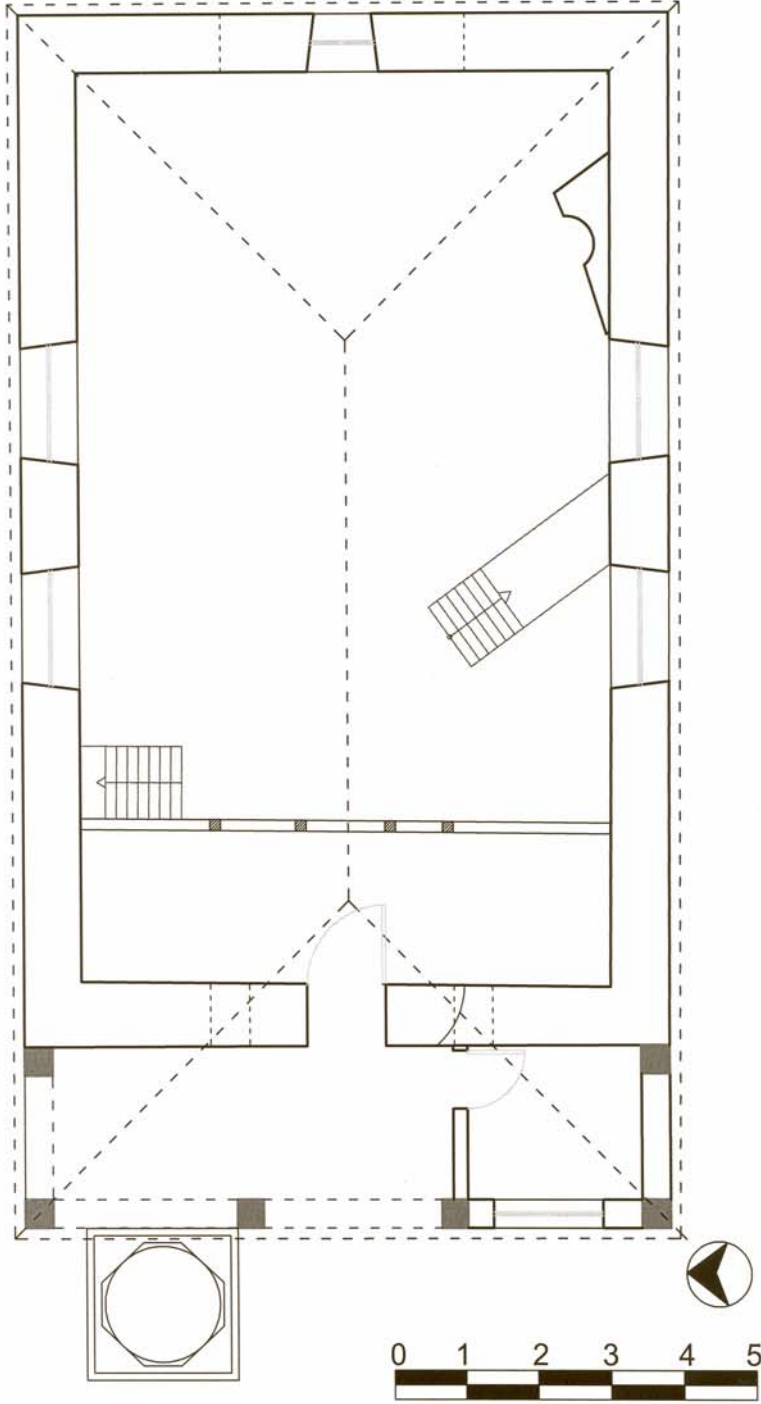
Fot. 1: Edirne- Lalapaşa Hamam kalıntısının genel görünümü

Fot. 2: Edirne- Lalapaşa Hamam kalıntısının sıcaklık mekanına (?) ait kısımlardan bir görünüm

Fot. 3: Edirne- Lalapaşa Hamam kalıntısının sıcaklık mekanına (?) ait kısımlardan bir başka görünüm

ŞEKİL 1 : Edirne - Lalapaşa Kilise - Camii Planı

Fot. 4: Edirne- Lalapaşa Kilise- Cami'nin batı cephesi

Fot. 5: Edirne- Lalapaşa Kilise- Cami'nin kuzey cephesi

Fot.6: Edirne- Lalapaşa Kilise- Cami'nin güney cephesi

Fot. 7: Edirne- Lalapaşa Kilise-Cami'nin son cemaat yerinin kuzey kanadı

Fot. 8: Edirne- Lalapaşa Kilise- Cami'nin son cemaat yerindeki ayaklardan bir görünüm

Fot. 9: Edirne- Lalapaşa Kilise- Cami'nin harim giriş kapısı

Fot.10: Edirne- Lalapaşa Kilise- Cami'nin harim mekanı

Fot. 11: Edirne- Lalapaşa Kilise- Cami'nin harim tavanı

Fot. 12: Edirne- Lalapaşa Kilise- Cami'nin minaresi

Fot. 13: Edirne- Lalapaşa Kilise- Cami'nin minare kaidesi

Fot. 14: Edirne- Lalapaşa- Sarıdanışment Köyü Camisi avlusundaki mezar taşlarından bir görünüm

Fot. 15: Edirne- Lalapaşa- Sarıdanışment Köyü Camisi avlusundaki mezar taşlarından bir görünüm

Fot. 16: Edirne- Lalapaşa- Sarıdanışment Köyü Camisi'nin Minaresinin onarım öncesi durumu

Fot. 17: Edirne- Lalapaşa- Sarıdanışment Köyü Camisi'nin minare şerefesinin onarım öncesi durumu

Fot. 18: Edirne- Lalapaşa- Sarıdanışment Köyü Camisi'nin minaresinin pabuç kısmındaki süslemeler

Fot. 18: Edirne- Lalapaşa- Sarıdanışment Köyü Camisi'nin onarım sonrası durumu